

Achtergrond deelnemers

We stuurden een bevraging door naar alle leerkrachten die in de 3de kleuterklas staan in heel Vlaanderen. 230 leerkrachten namen deel aan de bevraging:

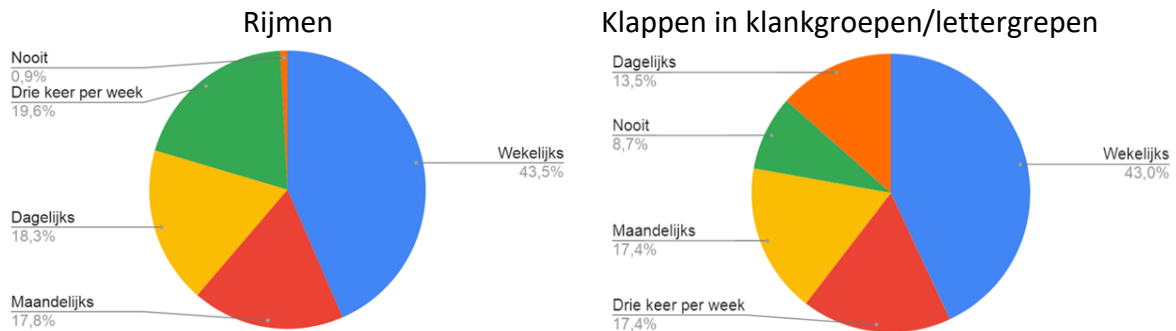
- 30% van de leerkrachten werkt al meer dan 10 jaar in het onderwijs; 45% al meer dan 20 jaar.
- 50% van de volledige groep staat al meer dan 10 jaar in een 3de kleuterklas.

De deelnemers vertegenwoordigen alle Vlaamse provincies.

Werken aan vaardigheden van het fonologisch en fonemisch bewustzijn

We zien dat er algemeen meer geoefend wordt aan de vaardigheden van het fonologisch bewustzijn dan aan de vaardigheden van het fonemisch bewustzijn.

Activiteiten waarbij “rijmen” en “het klappen in klankgroepen/ lettergrepen” geoefend worden, zijn koplopers. 80% van de deelnemers werkt minstens wekelijks aan deze vaardigheden en de helft daarvan zelfs drie keer per week tot dagelijks.

De vaardigheden van het fonemisch bewustzijn worden 10% minder geoefend dan de vaardigheden van het fonologisch bewustzijn.

Hierbij geeft 60% van de deelnemers aan de vaardigheden isoleren, analyse en synthese minstens wekelijks te oefenen. 40% oefent deze vaardigheden slechts maandelijks tot nooit. Het manipuleren van klanken valt wat uit de boot. 56% van de deelnemers oefent deze vaardigheid nooit. Een vierde oefent er maandelijks aan en slechts een vijfde wekelijks.

Uit de grafieken kunnen we opmaken hoe vaak men werkt aan bepaalde vaardigheden. Zoals je kan zien, wordt er het meest frequent gewerkt aan rijmen en het minst (frequent) aan het manipuleren van klanken. Het werken aan andere vaardigheden is ongeveer gelijk.

We geven de precieze cijfers weer in de tabel hieronder:

Vaardigheid	Nooit	Maandelijks	Wekelijks	3 X/week	Dagelijks
Luistervaardigheden (bv. woorden op gehoor in de juiste volgorde onthouden)	7,8%	28,7%	41,7%	14,3%	7,4%
Kennis van zinnen en woorden (bv. korte en lange woorden/zinnen, zinnen verzinnen)	4,3%	38,3%	38,3%	11,3%	7,8%

Rijmen	0,9%	17,8%	43,5%	19,6%	18,3%
Klankgroepen/lettergrepen (bv. klappen in lettergrepen)	8,7%	17,4%	43,0%	17,4%	13,5%
Analyse van woorden in klanken (hakken) (bv. bal: b-a-l)	7,8%	32,6%	32,6%	18,7%	8,3%
Synthese van klanken naar woorden (plakken) (bv. b-a-l: bal)?	4,8%	33,0%	34,8%	18,7%	8,7%
Isoleren van klanken (begin-, midden- en eindklank) (bv. waar hoor je de 'm' in 'maan'?)	8,3%	30,4%	40,9%	14,3%	6,1%
Manipuleren van klanken (klanken vervangen, weglaten...) (bv. vervang de 'm' in 'maan' door de 'l', welk woord heb je dan?)	56,1%	24,3%	11,7%	5,7%	2,2%

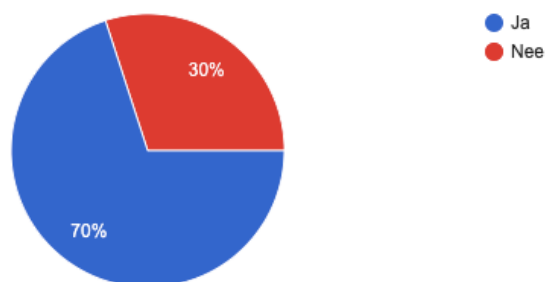
De meeste deelnemers verwoordden dat fonemisch bewustzijn met klanken in woorden te maken heeft. Sommige deelnemers zien het rijmen (en het klappen van lettergrepen) ook als een vaardigheid van het fonemisch bewustzijn.

Men werkt op dagelijkse basis vooral klassikaal aan de 4 vaardigheden van het fonemisch bewustzijn (isoleren, synthese, analyse en manipuleren van klanken).

Vorm	Nooit	Maandelijks	Wekelijks	3 X/week	Dagelijks
Klassikaal	0,9%	10,4%	40,4%	25,2%	23,0%
Begeleide groep	3,9%	29,1%	50,9%	11,7%	4,3%
Niet-begeleide groep	13,0%	32,6%	32,2%	10,4%	11,7%

Testen van fonemisch bewustzijn

Het fonemisch bewustzijn wordt door meer dan 2/3 van de deelnemers systematisch getest bij alle kinderen.

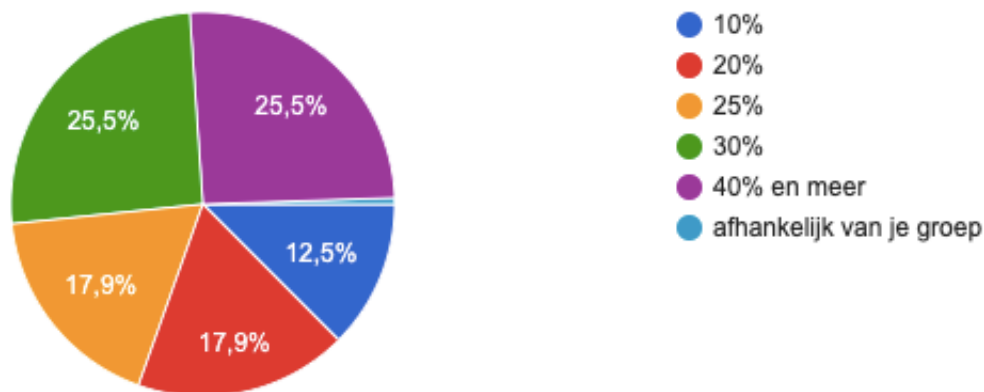
De meerderheid (65,8%) test aan de hand van eigen opdrachten en activiteiten; slechts 1/3 test aan de hand van een bestaande test. De meest gebruikte is de CITO-toets, gevolgd door Toeters en Kontrabas.

Van wie niet systematisch testen afneemt, volgt bijna de helft de kinderen op in de klas en men houdt dit bij aan de hand van eigen steekproeven. Iets minder dan 1/3 neemt van bepaalde kinderen toch een standaardtest af (of laat ze testen). 1/4 neemt nooit testen af.

Zorg

80% van de deelnemers voorziet zelf extra zorg in de klas. Daarnaast schakelt 70% van de leerkrachten de zorgjuf in om extra te oefenen aan de vaardigheden van het fonemisch bewustzijn.

Bij de helft van de leerkrachten gaat het over 30% tot 40% van de kinderen in de klas die extra zorg krijgt voor de vaardigheden van het fonemisch bewustzijn. (Bij de andere helft gaat het over minder dan 25% kinderen van de klas die extra zorg nodig hebben.)

Materiaal

De meerderheid van de deelnemers gebruikt eigen materiaal om aan de vaardigheden van fonemisch bewustzijn te werken. Daarnaast wordt vooral de “Werkmap fonemisch bewustzijn” van Abimo genoemd, alsook de methode “Schatkist” van Zwijsen. “Kleuteruniversiteit”, “Maan, roos, vis” van Zwijsen en “Kaatje Klank” doken in mindere mate op.

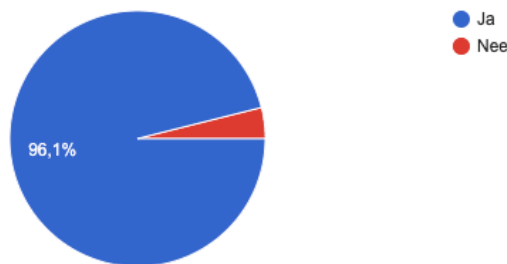
Er wordt vooral gewerkt met de combinatie hoofdletter en kleine drukletter.

Er werd heel veel materiaal vermeld rond rijmen en letterkennis. Dit valt niet onder fonemisch bewustzijn en werd om die reden niet in de lijst opgenomen.

Digitaal materiaal

Bijna alle deelnemers (96%) zien een meerwaarde in digitaal materiaal om te oefenen aan de vaardigheden van het fonemisch bewustzijn. De belangrijkste redenen die hiervoor worden aangehaald zijn:

- het spreekt de kleuters meer aan;
- ze kunnen zelfstandig aan de slag.;
- mogelijkheid om meer herhaling in te bouwen;
- de meerwaarde van het horen verklanken.

De 4 meest voorkomende tips over wat niet mag ontbreken in een app zijn:

1. Er moet correct verklankt worden. De taal moet Vlaams zijn i.p.v. Hollands.
2. De vormgeving moet kindvriendelijk en speels zijn en de opdrachten moeten auditief gegeven worden.
3. Er moet ruimte zijn voor differentiatie en kinderen moeten er zelfstandig mee aan de slag kunnen.
4. De app moet beschikken over een leerlingvolgsysteem met duidelijke feedback voor het kind bij het maken van een fout en positieve bevestiging als het juist is.